

Судово-експертна етика: сутність і значення для розвитку експертної діяльності в Україні

Одарка Чабанюк

кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник, лабораторія товарознавчих та економічних досліджень, Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України; доцент кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0884-3515>, Researcher ID: G-7875-2019, e-mail: odarka.lndise@ukr.net

Досліджено сутність судово-експертної етики та її значення для розвитку експертної діяльності в Україні. Обґрунтовано актуальність теми в умовах формування правової держави й необхідності забезпечення об'єктивності правосуддя. Проаналізовано нормативно-правову базу, що регламентує етичні засади діяльності судових експертів, зокрема Закон України «Про судову експертизу», процесуальні кодекси та підзаконні акти. Визначено, що етичні норми не закріплені в єдиному документі, а формуються сукупністю правових і професійних стандартів. Розкрито зміст поняття судово-експертної етики як системи моральних принципів і правил професійної поведінки експерта. Схарактеризовано основні її складники, зокрема об'єктивність, незалежність, компетентність, конфіденційність, відповідальність, добросовісність. Проаналізовано провідні принципи діяльності судового експерта та їх значення для забезпечення достовірності висновку експерта. Визначено роль етичних засад у підвищенні якості експертних досліджень, зміцненні довіри до судової системи та запобіганні корупційним виявам. Окреслено основні проблеми у сфері судово-експертної етики, поміж яких відсутність єдиного кодексу, недостатній контроль і конфлікти інтересів. Запропоновано перспективні напрями розвитку, зокрема кодифікацію етичних норм, удосконалення професійної підготовки та гармонізацію з міжнародними стандартами. Сформульовано висновок про визначальну роль судово-експертної етики в забезпеченні ефективного та справедливого правосуддя.

Ключові слова: судово-експертна етика; судова експертиза; етичні принципи; об'єктивність; незалежність; професійна компетентність; конфіденційність; правосуддя; експертна діяльність.

Forensic Expert Ethics: Essence and Significance for the Development of Forensic Expert Activity in Ukraine

Odarka Chabaniuk

The article examines the essence of forensic expert ethics and its importance in the development of expert activity in Ukraine. The relevance of the topic is substantiated in the context of building a rule-of-law state and ensuring the objectivity of justice. The regulatory and legal framework governing the ethical principles of forensic experts is analyzed, including the Law of Ukraine "On Forensic Examination", procedural codes, and by-laws. It is determined that ethical norms are not codified in a single document but are formed through a combination of legal and professional standards. The concept of forensic expert ethics is defined as a system of moral principles and rules governing professional conduct. Its key components are characterized, including objectivity, independence, competence, confidentiality, responsibility, and integrity. The main principles of expert activity and their role in ensuring reliable expert conclusions are analyzed. The role of ethical standards in improving the quality of expert examinations, strengthening trust in the judicial system, and preventing corruption is determined. The main problems in the field are outlined, such as the lack of a unified code, insufficient control, and conflicts of interest for development are proposed, including the codification of ethical norms, improvement of professional training, and harmonization with international standards. It is concluded that forensic expert ethics plays a crucial role in ensuring effective and fair justice.

Keywords: forensic expert ethics; forensic examination; ethical principles; objectivity; independence; professional competence; confidentiality; justice; forensic expert activity.

У сучасних умовах розвитку правової держави особливого значення набуває якість судово-експертної діяльності, яка безпосередньо впливає на об'єктивність правосуддя. Одним із провідних чинників забезпечення достовір-

ності й неупередженості висновків експертів є дотримання норм судово-експертної етики. Етичні засади діяльності судового експерта є важливим інструментом формування довіри до експертних установ і судової системи загалом.

лом [1; 2]. Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення професійних стандартів судових експертів в Україні, а також гармонізації національного законодавства з міжнародними вимогами у сфері експертної діяльності.

В Україні етика судового експерта не закріплена в одному окремому нормативному акті, але її положення впливають із низки нормативних і професійних документів. Основні документи, що визначають етичні засади діяльності судового експерта:

- 1) Закон України «Про судову експертизу» — це базовий нормативний акт, який: визначає права, обов'язки та відповідальність судового експерта; закріплює вимоги до об'єктивності, неупередженості та незалежності експерта; фактично формує основні етичні принципи його діяльності;
- 2) процесуальні кодекси України — Кримінальний процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України. Вони встановлюють: процесуальний статус експерта; обов'язок надавати правдивий і обґрунтований висновок; відповідальність за завідомо неправдивий висновок;
- 3) Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень (затверджена Міністерством юстиції України), яка містить: вимоги до поведінки експерта під час проведення досліджень; правила професійної діяльності, що мають етичний характер (конфіденційність, об'єктивність);
- 4) міжнародні документи (мають рекомендаційний характер) — Кодекс поведінки Європейської мережі судово-експертних установ (ENFSI); міжнародні стандарти судово-експертної діяльності.

Судово-експертна етика — це система моральних принципів, норм і правил поведінки, які регулюють професійну діяльність судових експертів, визначають їхню відповідальність перед суспільством, державою та учасниками судового процесу [3; 4]. Ос-

новними складниками судово-експертної етики є:

- об'єктивність і неупередженість;
- професійна компетентність;
- незалежність;
- конфіденційність;
- відповідальність за результати експертизи;
- доброчесність і чесність.

Судовий експерт повинен діяти винятково в межах своєї компетенції, спираючись на науково обґрунтовані методи дослідження, та уникати будь-якого впливу, який може поставити під сумнів достовірність його висновків.

Етичні принципи є підґрунтям професійної діяльності експерта. До провідних принципів належать:

- принцип незалежності. Судовий експерт повинен бути незалежним від сторін процесу, органів досудового розслідування, суду та інших зацікавлених осіб. Будь-який тиск або втручання в його діяльність є неприпустимими;
- принцип об'єктивності. Експерт зобов'язаний надавати висновки, які ґрунтуються винятково на фактах і результатах досліджень, незалежно від особистих переконань або зовнішніх обставин;
- принцип компетентності. Експерт має виконувати лише ті дослідження, для яких він має відповідну кваліфікацію, знання та практичний досвід;
- принцип конфіденційності. Інформація, отримана під час проведення експертизи, не підлягає розголошенню без законних підстав;
- принцип професійної відповідальності. Експерт несе відповідальність за достовірність, повноту й обґрунтованість свого висновку.

В Україні існує потреба в більш чіткій кодифікації етичних норм саме у вигляді єдиного Кодексу судово-експертної етики.

Судово-експертна етика має провідне значення для розвитку експертної діяльності, оскільки: забезпечує довіру до висновків експертів (дотримання етичних норм підвищує авторитет експертів і їхніх висновків

у судовому процесі); сприяє підвищенню якості експертиз (етичні стандарти стимулюють експертів до професійного розвитку та вдосконалення методів дослідження); запобігає корупційним виявам (чітке дотримання етичних принципів мінімізує ризики зловживань і неправомірного впливу); формує професій-

ну культуру (етика сприяє формуванню високого рівня професійної свідомості й відповідальності експертної спільноти); забезпечує інтеграцію у міжнародний простір (відповідність етичних стандартів міжнародним нормам сприяє визнанню українських експертів на міжнародному рівні) — див. схему далі.

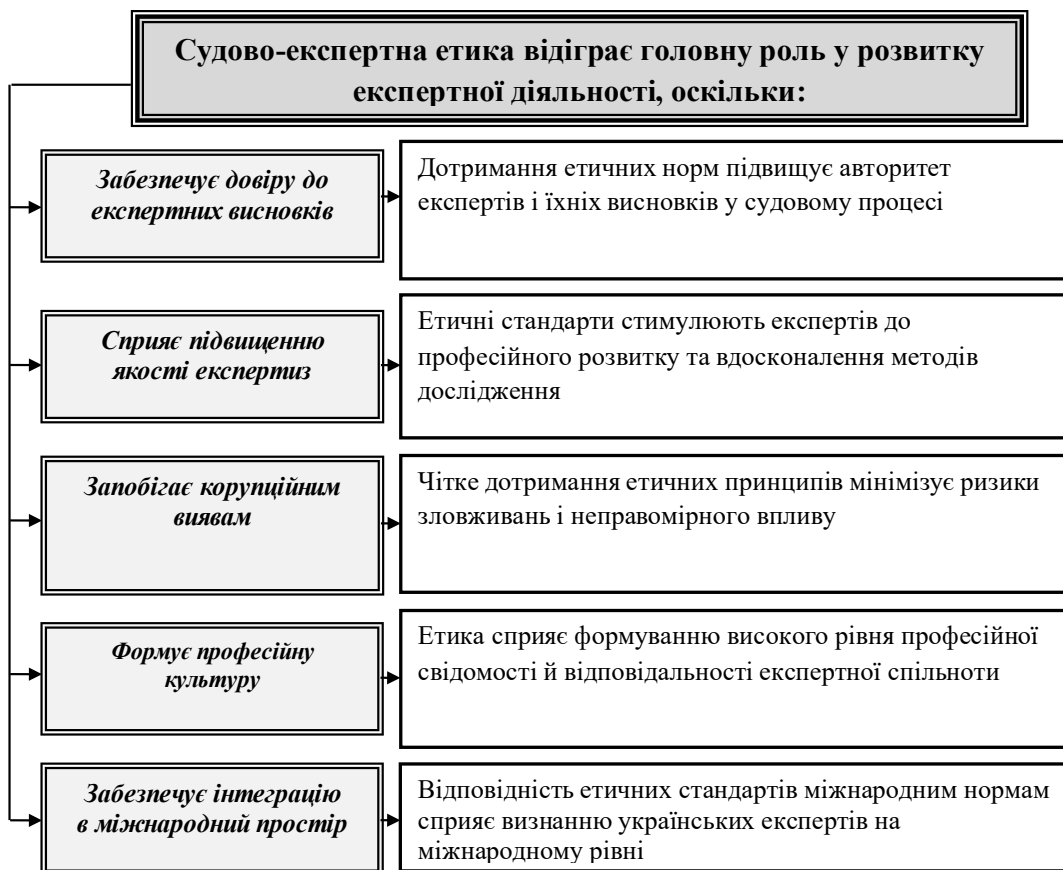

Схема «Роль судово-експертної етики в розвитку експертної діяльності»

Попри значний прогрес, існують певні проблеми у сфері судово-експертної етики: відсутність єдиного етичного кодексу; недостатній контроль за дотриманням етичних норм; випадки конфлікту інтересів; недостатній рівень професійної підготовки окремих експертів [5; 6].

До перспектив розвитку належать: розробка та впровадження єдиного Кодексу судово-експертної етики; підвищення рівня професійної освіти та підготовки експертів; запровадження механізмів етичного контролю; гармонізація з міжнародними стандартами.

Отже, судово-експертна етика є невід'ємним складником професійної діяльності судового експерта та важливим чинником забезпечення справедливого правосуддя. Її дотримання сприяє підвищенню якості експертних досліджень, зміцненню довіри до судової системи та розвитку експертної діяльності в Україні. У сучасних умовах особливого значення набуває вдосконалення етичних стандартів, що має стати одним із пріоритетів державної політики у сфері судової експертизи.

Перелік джерел посилання

1. Лобода Н. О., Петришин Л. П., Чабанюк О. М. Формування професійної етики бухгалтерів, аудиторів та судових експертів: історичний аспект і сучасність. *Фінансовий простір*. 2026. № 1 (59). С. 87—99. DOI: 10.30970/fr.1(59).2026.87101102 (дата звернення: 12.04.2026).
2. Чабанюк О. М., Лобода Н. О. Вступ до фаху : навч. посіб. Київ, 2026. 274 с.
3. Присяжнюк А. Г. Судово-експертна етика та стандартизація. *Київський часопис права*. 2025. № 2. С. 259—265. DOI: 10.32782/klj/2025.2.35 (дата звернення: 12.04.2026).
4. Воронко Р. М., Чабанюк О. М., Чік М. Ю., Воронко О. С. Особливості судово-бухгалтерської експертизи та окремі питання її нормативно-правового регулювання. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. № 67. С. 13—20. DOI: 10.36477/2522-1205-2022-67-02 (дата звернення: 12.04.2026).
5. Melnyk S., Chabaniuk O., Ravlinko Z., Petrukha N., & Bodnariuk I. Formation of a security environment for personnel management of socio-economic systems before and during the war: Legal aspect. *Cuestiones Politicas*. 2023. Vol. 41. Num. 78. P. 493—503. DOI: 10.46398/cuestpol.4178.34 (дата звернення: 12.04.2026).
6. Panchenko V., Dombrovska S., Samchyk M., Mykhailiyk N., Chabaniuk O. Modern Management Technologies in the System of Ensuring the Security in the Context of Socio-Economic Development and the Digital Economy. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22 No. 3. P. 213—219. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202203/20220327.pdf (дата звернення: 12.04.2026).